

Strategienota IBOR

Team Beheer Openbare Ruimte en Team Ruimtelijke Ontwikkeling en Milieu

Eindredactie Manon Wille

Projectgroep-leden

Migon Hover

Erwin Vink

André Menting

Judith van Zandwijk

Martijn Kok

Michel Rodink

Kevin Groen

Versie 07

juli 2018

Versie-historie

Versie-nr	Datum	Steller	Opmerkingen(en)
01	14-2-2018	Manon Wille	Ter bespreking in PG2 20180219
02	21-3-2018	Manon Wille + inbreng PG2	Ter bespreking in PG3 20180327
03	13-4-2018	Manon Wille + inbreng PG3	Ter bespreking in PG4 20180418
04	14-5-2018	Manon Wille, Judith van Zandwijk + inbreng PG4	Schriftelijke ronde
05	18-5-2018	Manon Wille en deel schriftelijke ronde	Presentatie aan Jojanneke van der Molen en Raymond Leyte 20180522
06	13-6-2018	Manon Wille + inbreng eindpresentatie	Eindversie
07	4-7-2018	Manon Wille	Titel aangepast n.a.v. overleg met wethouders

Inhoud

Inhoud	3
Deel A Beleidshuis voor de Openbare Ruimte	1
1 Inleiding	1
1.1 De Openbare Ruimte.....	1
1.2 Wettelijke basis.....	3
2 Renkumse visie op het beleidshuis voor de Openbare Ruimte	5
2.1 Inleiding.....	5
2.2 Strategisch beleid; de integrale visie openbare ruimte.....	6
2.3 Tactisch beleid.....	6
2.4 Operationeel beleid.....	7
Deel B Integrale visie openbare ruimte	1
1 Inhoud bestaand beleid, strategisch deel	1
2 Integrale visie openbare ruimte	6
2.1 Algemene uitgangspunten.....	6
2.2 Uitgangspunten voor (her)inrichting.....	9
2.3 Financiën.....	10
3 Aanbevelingen	11
BIJLAGE 1	
BIJLAGE 2	

Deel A Beleidshuis voor de Openbare Ruimte

1 Inleiding

Het beleid over inrichting en beheer van de openbare ruimte is in de gemeente Renkum verspreid over verschillende programmaonderdelen en disciplines. Bijvoorbeeld het programmaonderdeel begroting en de disciplines groen, erfgoed, wegen, water en riolering. Het is hiermee versnipperd.

In de uitvoering van inrichtingswerkzaamheden of groot onderhoud in de openbare ruimte werken we al veel met de disciplines samen. Werkzaamheden worden integraal opgepakt. Dit is belangrijk voor de Renkumse inwoners. Zij ervaren de openbare ruimte als geheel en niet als optelsom van verschillende sectoren.

Samenwerking

De samenwerking voor werkzaamheden in de openbare ruimte vindt plaats op meerdere manieren. We zijn hard bezig met het opstellen van een integrale planning voor werkzaamheden in de openbare ruimte. De afdelingen BOR en ROM hebben een regulier projectenoverleg. Beide afdelingen werken ook samen in de voorbereiding en uitvoering van specifieke projecten, zoals de rioolvervanging Reijmerweg. Veel medewerkers hebben een dubbele rol over sectoren heen. Dit helpt bij de informele afstemming.

Aanleiding en doel van voorliggende Strategienota Openbare Ruimte

De integraliteit van inrichting en beheer kan altijd beter en overzichtelijker. Het doel is daarom het integreren van beleid op strategisch niveau.

Deze strategienota vormt het kader waarbinnen een IBOR-plan uitgewerkt kan worden. In het IBOR-plan wordt op tactisch niveau uitgewerkt hoe het beheer eruit zou moeten zien. Daarna is voor een aantal onderdelen verdere uitwerking op uitvoeringsniveau nodig.

Kort gezegd:

Stap 1: Uitgangspunten openbare ruimte (strategisch); zie deel B van deze notitie

Stap 2: IBOR-plan (tactisch); op korte termijn –zomer 2018- op te stellen

Stap 3 en verder: operationeel beleid (integraal of op onderdelen); daar waar nodig te actualiseren of op te stellen.

Bestuurlijke context

De in deel B opgenomen uitgangspunten bevatten geen nieuwe strategische keuzes en is gebaseerd op vastgesteld beleid. De uitgangspunten worden daarom niet aan de gemeenteraad voorgelegd.

Het op te stellen IBOR-plan (stap 2) is een tactische uitwerking van de Strategienota. In het IBOR-plan wordt ook aangegeven welke financiële en personele middelen nodig zijn. Dit plan leggen we wel aan de gemeenteraad voor ter vaststelling.

1.1 De Openbare Ruimte

De Strategienota openbare ruimte gaat, zoals de titel al aangeeft, over de openbare ruimte. Maar dit begrip verdient een nadere toelichting en afbakening.

Buiten/binnen

De eerste opwelling is dat openbare ruimte de ruimte is die publiek toegankelijk is. Iedereen mag er komen. Toch kunnen er voorwaarden aan het gebruik zijn.

Ook is er onderscheid te maken in binnen- en buitenruimte. Een overdekt winkelcentrum bijvoorbeeld is publiek toegankelijk. Voor deze uitgangspunten beperken we ons tot de buitenruimte. Ook een publiek toegankelijk gebouw, waarvan wij als gemeente beheerder zijn, nemen we niet mee in deze uitgangspunten. Deze gebouwen worden aangestuurd vanuit 'gebouwenbeheer'.

Eigendom gemeente/particulier

Veel openbare ruimte is in eigendom en beheer van de gemeente. Er zijn echter ook gebieden waar de gemeente nauwelijks of géén rol heeft als eigenaar en/of beheerder. Een voorbeeld zijn de landgoederen die open zijn voor publiek.

Voor gebieden die niet in eigendom en beheer zijn bij de gemeente zijn de reeds bestaande visies leidend. Dit zijn de Visie landgoederen en buitenplaatsen, het Landschapsbasisplan en (in mindere mate) het Groenstructuurplan. Hierin adviseren we over inrichting, gebruik en onderhoud. De gebieden die niet in eigendom en beheer zijn van de gemeente nemen we niet mee in deze Strategienota Openbare ruimte.

De Strategienota is wel van toepassing op gebieden die in eigendom van de gemeente zijn en beheerd worden door particulieren of andersom. Tijdens de verdere uitwerking in bijvoorbeeld het IBOR-plan houden we rekening met de eigendoms- en beheersituatie. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat geen onderhoudsniveau voor het betreffende gebied vastgesteld wordt, omdat particulieren het beheren.

Bovengronds /ondergronds

Een andere vraag is of het alleen gaat om bovengrondse, zichtbare en beleefbare delen. Voor de meeste gebruikers (inwoners en toeristen) is dat deel het meest tastbare. Dat beleven zij als openbare ruimte.

Voor de gemeente is het op de volgende punten van belang om ook het ondergrondse deel mee te nemen in de integrale aanpak van de openbare ruimte:

- Afstemming in de planning. We willen voorkomen dat we bijvoorbeeld een nieuwe weg aanleggen, die het jaar erop wordt open gebroken om het riool te vervangen.
- Afweging in het gebruik van de openbare ruimte. Een afvalcontainers is bijvoorbeeld ondergronds mooi uit het zicht.

Er is echter een belangrijk deel 'ondergrondse infrastructuur' die wij ook beheren. De kosten voor onderhoud en vervanging van deze infrastructuur worden betaald uit de rioolheffing. In het kostentoedelingsplan van Water Stroomt (het vGRP+) staat een onderbouwing van de rioolheffing. Een wet regelt op welke wijze financieel met dit onderdeel wordt omgegaan. Deze regeling wordt hoog gewaardeerd en moet behouden blijven.

Daarom gaan wij bij openbare ruimte uit van zowel de bovengrondse ruimte, als ook de ondergrondse ruimte. Hierbij gaat het niet om de diepe ondergrond, maar om de ondergronds ruimte waar ook de riolering ligt.

Ook de lucht is publiek toegankelijk en daarmee openbaar. De lucht is echter niet bij de gemeente in beheer en maakt daarom geen onderdeel uit van de uitgangspunten.

Samenvattend:

Afbakening Strategienota openbare ruimte

- **publiek toegankelijke ruimte**
- **buitenruimte**
- **bovengrondse én ondergrondse ruimte**
- **integrale visie openbare ruimte leidend voor door de gemeente beheerde arealen.**

1.2 Wettelijke basis

Als beheerder van de openbare ruimte heeft de gemeente een algemene zorgplicht voor het handhaven en bevorderen van de veiligheid in de openbare ruimte. Deze zorgplicht heeft betrekking op veel aspecten en volgt uit art 6:174 Burgerlijk Wetboek (hierna: BW) en aanvullende jurisprudentie. De gemeente moet zorgen voor een veilige en duurzaam ingerichte openbare ruimte. We stellen daarom meerjarenprogramma's en beheerplannen op. We zijn dit verplicht op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Met de meerjarenprogramma's en beheerplannen kunnen we onze kapitaalgoederen goed beheren.

Voor verschillende aspecten van de openbare ruimte zijn aanvullend nog zaken vastgelegd in wetgeving. De belangrijkste volgen hierna:

Wegen

De gemeente moet volgens de Wegenwet de gemeentelijke wegen in stand houden. We moeten ze onderhouden en zorgen dat ze in goede staat verkeren. Ook gladheidsbestrijding en openbare verlichting (Wegenverkeerswet) horen daarbij.

Particulieren zijn zelf verantwoordelijk voor wegen en paden die in hun beheer. Een voorbeeld zijn de achterpaden. Particulieren zijn dan ook aansprakelijk. Als iemand als gevolg van slecht onderhoud zijn been breekt, kan hij deze particulier aanspreken.

Groen

Het openbare groen hoort bij de algemene zorgplicht. Met name bij bomen speelt dit een grote rol. Aanvullend zijn er regels en voorschriften gesteld in de Wet Natuurbescherming.

Als er schade of hinder optreedt aan de openbare ruimte als gevolg van particulier groen, blijft de gemeente aansprakelijk voor deze openbare ruimte. We kunnen echter als private partij de particulier aanspreken en eventueel de schade verhalen.

Riolering

De gemeente heeft een zorgplicht voor afvalwater (via de riolering), grondwater en afvloeiend hemelwater. Dit is geregeld in de Wet milieubeheer en de Waterwet. De gemeente is verplicht het omgaan met de riolering (aanleg-onderhoud- reparaties-vervanging) financieel te verankeren. We hebben hiervoor een kostendekkingsplan in het Gemeentelijk Rioleringsplan opgenomen.

Speeltoestellen en straatmeubilair

De gemeente moet zorgdragen voor speelvoorzieningen en straatmeubilair. Ook dit vindt plaats op basis van de algemene zorgplicht. Voor speelvoorzieningen is verder het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen van toepassing.

Huishoudelijk afval

De Wet milieubeheer stelt niet alleen regels voor 'vloeibaar afval' (afvalwater). In deze wet staan ook de regels voor vast afval. De gemeente is verantwoordelijk voor de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval.

Openbare verlichting

Er is in Nederland geen wetgeving die de kwaliteit van de verlichting in de openbare ruimte dwingend voorschrijft. Er zijn wel richtlijnen en aanbevelingen. De NPR 13.201 (Nationale Praktijk Richtlijn) van de NSvV en het Politiekeurmerk Veilig Wonen zijn de belangrijkste.

Algemeen

Zonder volledig te willen zijn, volgt hieronder een lijst van aanvullende wet- en regelgeving, die van belang is voor de openbare ruimte:

- Wet op de lijkbezorging
- Gemeentewet
- APV
- Besluit bodemkwaliteit
- Besluit bestuurlijke boete overlast in de openbare ruimte
- Omgevingswet (in werking medio 2021)
- CROW-richtlijnen, dit is geen wet- of regelgeving maar zijn wel belangrijke richtlijnen

Samenvattend:

Belangrijkste wettelijke kaders

- **Burgerlijk wetboek**
- **Besluit Begroting en Verantwoording BBV**
- **Gemeentewet**
- **Wet milieubeheer**
- **Wegenwet**

2 Renkumse visie op het beleidshuis voor de Openbare Ruimte

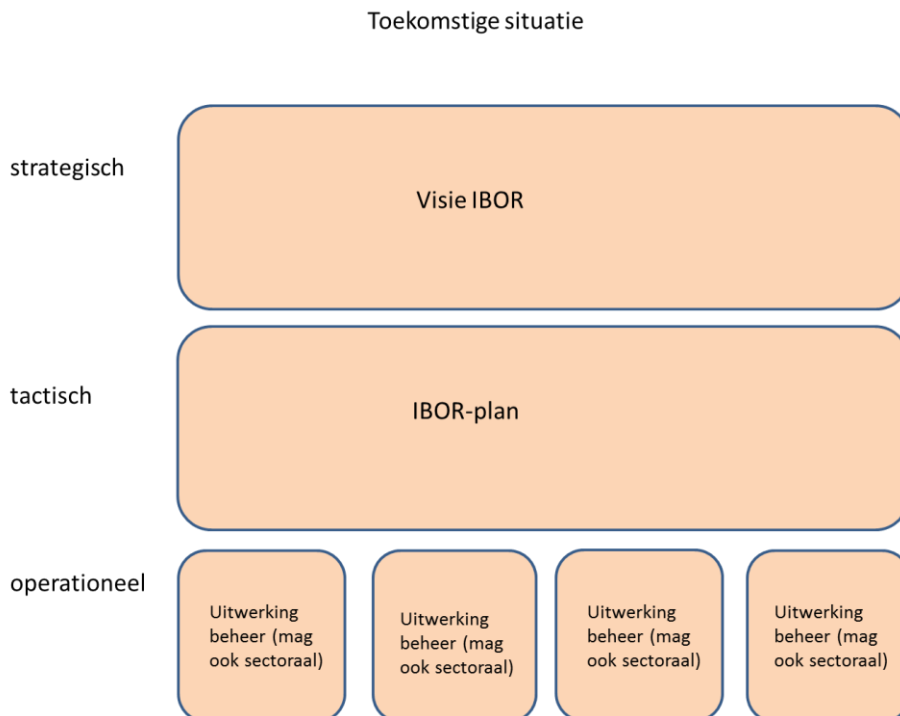
2.1 Inleiding

De afkorting IBOR wordt veel gebruikt en staat voor Integraal Beheer Openbare Ruimte. Onder beheer verstaan we het (dagelijks) onderhoud.

Om te komen tot een integraal beheer volgen we een belangrijk proces. Dit proces bestaat vooral uit tactisch of operationeel beleid. Het tactisch beleid (hoe gaan we het doen?) wordt gestuurd door de vraag: Wat gaan we doen? Deze strategische 'wat-vraag' wordt grotendeels door bijvoorbeeld wetgeving bepaald. Voor een deel hoort dit echter bij de beleidsvrijheid van een gemeente.

Beheer gaat, naast de vraag hoe je met onderhoud omgaat, ook over de vraag hoe je met aanleg en eventueel toekomstige vervanging omgaat.

Uiteindelijk willen we naar een situatie waarbij het beleid niet meer georganiseerd is rond een thema zoals nu het geval is. We willen naar één document, waarin alle aspecten van de openbare ruimte integraal behandeld worden. Dat ziet er schematisch zo uit:

In dit schema wordt onderscheid gemaakt naar strategische, tactische en operationele uitspraken over het beheer openbare ruimte. Maar wanneer is dan een uitspraak uit één van de verschillende reeds vastgestelde notities van strategische aard?. In de Besturingsfilosofie Renkum (2014) is het beleidsvormingsproces verder uitgewerkt in Strategische, tactische en operationele beleidsvorming.

Kort gezegd:

strategisch beleid gaat over WAT we willen bereiken

tactisch beleid gaat over HOE we de strategische uitgangspunten gaan realiseren

operationeel beleid gaat over hoe wij het tactisch beleid gaan UITVOEREN.

2.2 Strategisch beleid; de integrale visie openbare ruimte

Zoals in de inleiding is aangegeven focust deze Strategienota openbare ruimte zich op de strategische uitspraken uit de verschillende reeds vastgestelde notities. Deze strategische uitspraken integreren we in één stuk (zie deel B). Daarnaast wordt de nota aangevuld met de recente ontwikkelingen, zoals aandacht voor klimaatverandering en participatie van inwoners. Dit vormt samen de Strategienota openbare ruimte.

De Strategienota openbare ruimte kan als input dienen voor de nog te maken Omgevingsvisie in het kader van de Omgevingswet. De exacte insteek van de Omgevingsvisie is nog niet bekend.

Deze Strategienota openbare ruimte is opgesteld met een projectgroep, waarin alle disciplines die betrokken zijn bij de openbare ruimte vertegenwoordigd waren. Ook is de link gelegd met de implementatie van de Omgevingswet.

Het strategische beleid gaat over de bovenste balk in het figuur uit 1.3.1:

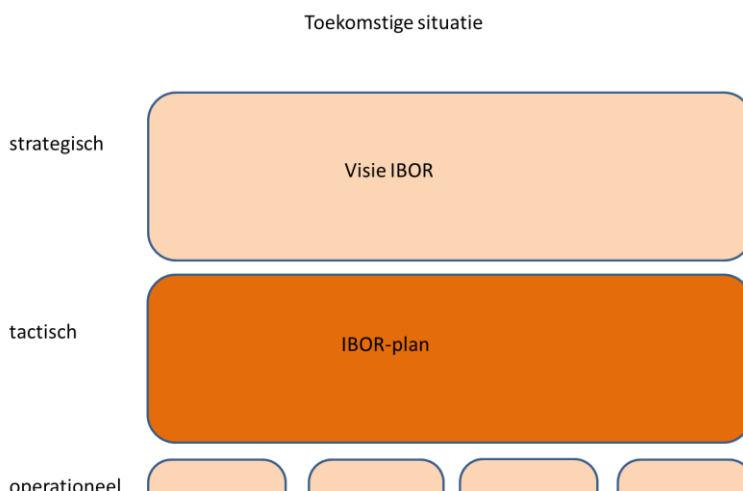
In de Renkumse beleidsnota's over de openbare ruimte is niet altijd strategisch beleid opgenomen (wat gaan we doen). Soms omdat wet- en regelgeving bepaalt wat we gaan (of moeten) doen.

In enkele gevallen wil de gemeente duidelijk méér dan vanuit de wet en regelgeving verplicht is. Dan hebben we aanvullend eigen strategisch beleid geformuleerd.

Op andere beleidsterreinen zijn van hogerhand alleen procedurele zaken vastgelegd maar geen inhoudelijke kaders. In deze gevallen zorgt de gemeente zelf voor strategisch beleid.

2.3 Tactisch beleid

Voor alle onderdelen in de openbare ruimte zijn sectorale beleidsplannen aanwezig. Sommige plannen zoals het Beleid wegbeheer of Beleidsplan Groenbeheer zijn oud. Andere plannen

zijn heel actueel. Zoals bijvoorbeeld de Landgoederenvisie, het Bosbeleidsplan en het Groenstructuurplan.

De genoemde plannen bevatten hoofdzakelijk tactisch beleid. Er staat in aangegeven hoe we willen omgaan met het beheer van de openbare ruimte. Ook is aangegeven welke (beeld)kwaliteit we nastreven en wat het kost om die kwaliteit te realiseren.

Omdat we een IBOR-plan willen opstellen worden in principe geen sectorale beheerplannen meer gemaakt.

Het huidige wegenbeleidsplan is niet meer actueel. Het biedt niet voldoende ruimte voor het uitvoeren van onderhoud van wegen, terwijl dit wel noodzakelijk is. Actualisatie kan niet wachten op het opstellen van het IBOR-plan. De huidige staat van de wegen is daarvoor te slecht. Daarom kiezen we er voor het wegenbeleidsplan vooruitlopend op het IBOR-plan te actualiseren. Het maken van het nieuwe wegenbeleidsplan vindt in nauwe afstemming met het IBOR-traject plaats en zal uiteindelijk in het IBOR-plan opgenomen moeten worden.

In het IBOR-plan werken we het tactisch beleid voor de openbare ruimte als geheel verder uit. De ambitie die in het tactisch beleid verwoord wordt, heeft uiteraard gevolgen voor het kostenplaatje.

We willen in de zomer/najaar 2018 een (integraal) IBOR-plan uitwerken, waarin wordt gekeken naar het tactisch beleid rond het beheer van de openbare ruimte. Met een integraal plan komen we tegemoet aan het beeld van de inwoner die leeft en gebruik maakt van de buitenruimte als geheel. Ook is het opstellen van een integraal plan een politieke wens.

Alternatief is een nietje door de huidige beleidsstukken. Dit is mogelijk met weinig inzet van personeel en middelen. Een groot nadeel is dat er gewerkt moet worden met deels verouderde beleidsnota's. Daarnaast blijven we de buitenruimte benaderen als een optelsom van sectorale deelbelangen.

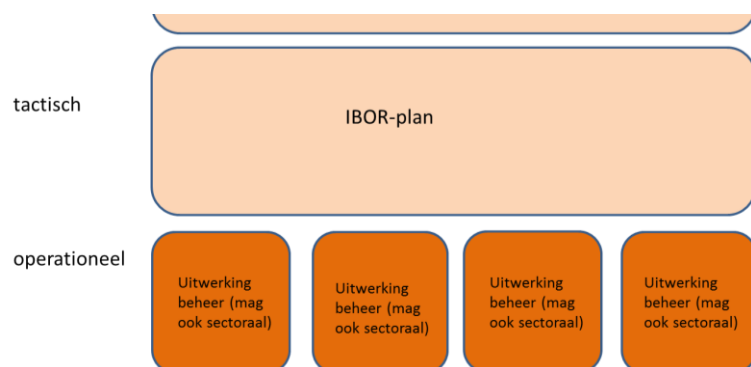
We leggen het IBOR-plan op de normale wijze ter besluitvorming voor. Ook de integratie van dit tactische IBOR-kader in de Omgevingsvisie wordt zorgvuldig gecommuniceerd.

2.4 Operationeel beleid

In het operationeel beleid staat beschreven hoe we de beleidsvoornemens gaan uitvoeren. De volgende vragen worden beantwoord: Doen we dat zelf? En zo ja, hoe dan en met wie? Welke middelen hebben we hiervoor nodig? Als anderen willen uitvoeren, moeten ze zich dan houden aan regeltjes of zijn er aanvullende verordeningen nodig?

Veel operationeel beleid zoomt in op een bepaald aspect van het beheer van de openbare ruimte. We bekijken welke onderdelen integraal moeten worden uitgewerkt en welke sectoraal.

Zo kan er bijvoorbeeld specifiek een stuk over onderhoud van de riolering komen, waarin we beschrijven hoe vaak en op welke wijze we de riolering reinigen en inspecteren. Het is niet zinnig

om dit integraal aan te pakken. Maar een planning van de werkzaamheden bijvoorbeeld moet juist wél integraal opgepakt worden.

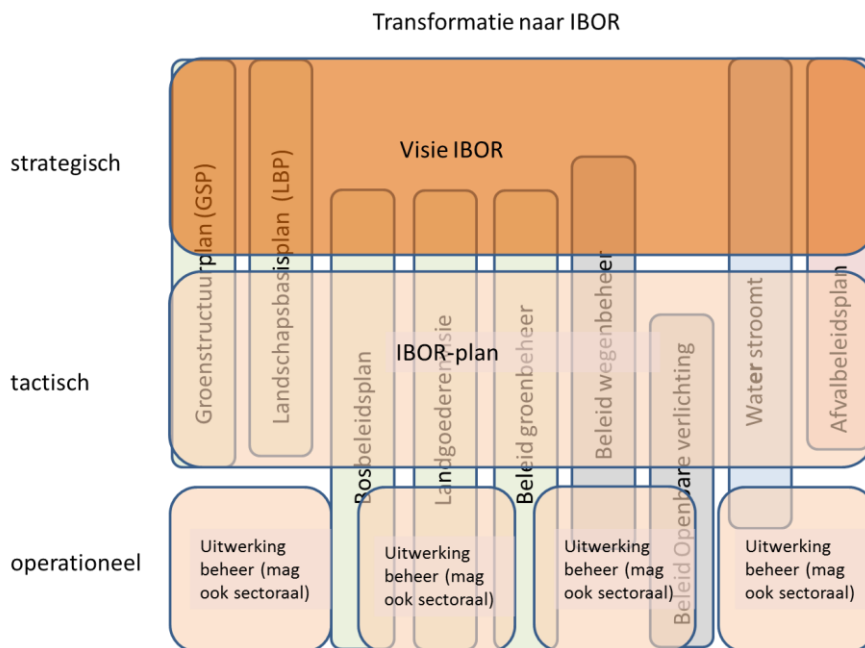
Deel B Integrale visie openbare ruimte

1 Inhoud bestaand beleid, strategisch deel

Op de meeste onderwerpen is een beleidsplan vastgesteld. Het gaat dan om:

- Visie Landgoederen en Buitenplaatsen Glinsterend in het groen (2018)
- Landschapsbasisplan (2017)
- Groenstructuurplan 2017-2027
- Bosbeleidsplan 2018-2028
- beleidsplan groenbeheer (2011)
- **Water** stroomt (vGRP+ 2016-2020)
- Afvalbeleid 2016-2020
- Beleidsnota wegbeheer gemeente Renkum 2012-2016 (KOAC-NPC) + Actualisatienota wegbeheer 2013-2017 (vastgesteld voor 2013 en 2014) + Actualisatienota wegbeheer Renkum 2015-2017
- Beleid openbare verlichting Renkums Licht Doorgelicht (2006-2015)
- Speelruimteplan, beleidsdeel (2010)
- Standaard Programma van Eisen openbare ruimte gemeente Renkum (2010)

De strategische onderdelen uit deze beleidsplannen staan kort samengevat in deze Strategienota. Deze beleidsplannen blijven geldig zolang de looptijd niet verstreken is.

Op basis van de strategische uitspraken in de reeds vastgestelde nota's formuleren we een aantal strategische uitgangspunten, die voor alle beheeraspecten van toepassing zijn. Deze uitgangspunten staan in hoofdstuk 2.

Niet alle beleidsnota's zijn even actueel. In de oudere plannen ontbreken een aantal uitgangspunten als 'meer bewonersparticipatie' en 'rekening houden met klimaatverandering'. Deze zijn echter inmiddels wel algemeen geaccepteerd. Ze liggen ook vast in het coalitieakkoord 2014-2018.

Visie Landgoederen en buitenplaatsen Glinsterend in het groen (2018)

Behouden en verbinden door beleven, benutten en beschermen is de denklijn uit 'Glinsterend in het groen'. We hebben de ambitie om de geselecteerde landgoederen en buitenplaatsen duurzaam levend te houden voor toekomstige generaties. Hierbij houden we rekening met de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteiten van de landgoederen en buitenplaatsen, hun directe omgeving en het aangrenzende cultuurlandschap van de Veluwezoom.

De eigenaar stelt voor zijn eigen landgoed een beheervisie op.

Landschapsbasisplan (2017)

De visie van het LandschapsBasisPlan 2017 kent twee grote onderdelen:

1. Behoud door Ontwikkeling; we willen karakteristieke waarden behouden en versterken. Er zijn kaders aangegeven voor ontwikkeling om verwaarlozing te voorkomen.
2. Verbindend Landschap; Landschap is op vele manieren verbindend: ecologisch (ecologische verbindingen), menselijk (verbinding van mensen met landschap en mensen onderling), economisch (landschap als verbinding om in onze gemeente te wonen, werken en recreëren).

Andere belangrijke aspecten met een relatie tot de openbare ruimte zijn:

- Cultuurhistorie, met aandacht voor zichtlijnen, biodiversiteit en open enclaves in het bos.
- Klimaat en water, met aandacht voor soortkeuze, bodem en waterberging.
- Biodiversiteit, met aandacht voor invasieve soorten, natuurvriendelijke randen en het verkleinen van barrièrewerking.
- Duurzaamheid, met aandacht voor energiegebruik en -opwekking.
- Recreatie en toerisme, zodat toeristen nog meer kunnen genieten van onze gemeente.
- Vrijwilligers, stimuleren van inwonerinitiatieven en vrijwilligerswerk in groen en landschap.

Groenstructuurplan 2017 - 2027

Het Groenstructuurplan geeft het belang van groen(voorzieningen) aan. Groenvoorzieningen kunnen verschillende functies hebben. In het plan onderscheiden we 14 functies. Deze variëren van functies als verkeer en economie, maar ook landschap en ecologie tot en met gezondheid en klimaat.

De visie op openbaar groen is: "De structuur en inrichting van het openbaar groen in de dorpskernen is gericht op het duurzaam in stand houden en verder ontwikkelen van een robuust en gevarieerd netwerk van toegankelijk groen dat een zo breed mogelijk palet aan functies vervult."

Het Groenstructuurplan wordt gebruikt voor:

- het vastleggen van bestaande groenstructuren en het versterken en nieuw ontwikkelen van groenstructuren;
- het bieden van richtlijnen bij ruimtelijke claims, afstoten en verkoop van het openbaar groen;
- het functioneren als toetsingsdocument voor de Bomenverordening;
- het mede richting geven aan aanleg en onderhoud.

Beleidsplan groenbeheer

Dit beleidsplan had een looptijd van 2013-2017 en is inmiddels verlopen. Dit beleidsplan ging uit van de 7 groene loten (efficiency en effectiviteit, kwaliteit, beleving en gebruik (primair), ecologie (secundair), milieuvriendelijkheid (duurzaamheid is zwaarwegend), betrokkenheid/participatie en lokale identiteit

De beleidslijnen over inrichting zijn opgenomen in het Groenstructuurplan. De beleidslijnen over de invulling van het beheer moeten worden opgenomen in het IBOR-plan.

Bosbeleidsplan 2018-2028

Het bosbeleidsplan doet uitspraken over het bos in eigendom van de gemeente. Wij beheren het bos duurzaam, waarbij bosverjonging belangrijk is. De functies natuur, landschap recreatie en houtproductie zijn gelijkwaardig aan elkaar. Bovendien houden we bij het beheer van het bos rekening met actuele thema's, zoals klimaatverandering, biobased economy en bosvitaliteit.

Water stroomt (vGRP+ 2016-2020)

Het beheer van de grotendeels ondergrondse infrastructuur is vooral gericht op goed assetmanagement. Met assetmanagement hebben we inzicht in wat we hebben en hoe het erbij ligt. Onderhoud en eventuele vervanging vindt plaats op basis van risico's en niet op basis van leeftijd.

Duurzaamheid, klimaatbestendigheid en toekomstgerichtheid zijn belangrijke thema's. Voor afvalwater is de trits 'Schoonhouden-scheiden-zuiveren' van belang. Voor schoon (regen)water is

de trits 'Hergebruik-infiltreren-bergen-afvoeren' van belang. Wij vinden dat afvalwater niet in de openbare ruimte thuishoort en regenwater niet in de afvalwaterbuis. Uiteraard met de randvoorwaarde dat (regen)water niet te veel overlast veroorzaakt. Het (regen)water wordt bij voorkeur verwerkt door bovengrondse maatregelen. Dit hebben we liever dan ondergronds wegstoppen.

Afvalbeleid 2016-2020

Het afvalbeleid heeft als doel om te komen tot een afvalscheidingspercentage van 75% in het jaar 2018. Een groot deel van het huishoudelijk afval is grondstof. Door een hoger scheidingspercentage kunnen we meer grondstoffen hergebruiken. Dit draagt bij aan een circulaire economie.

Wegbeheer (beleidsnota 2012-2016 + actualisatienota's)

De beleidsnota wegbeheer gaat over gesloten verharding, elementverharding en halfverhardingen. In dit document staan de kaders voor verschillende thema's. De belangrijkste thema's zijn veiligheid en duurzaamheid.

Veiligheid geeft aan in hoeverre de wegverharding veilig is te gebruiken. We hanteren de landelijke normen van het CROW.

Duurzaamheid wordt op meerdere manieren ingevuld. We richten ons vooral op duurzame instandhouding, het materiaalgebruik en het sociale vlak.

De uitgangspunten die in het wegbeheer geformuleerd zijn, hebben in de uitwerking van de projecten, maar ook in het dagelijks gebruik, een sterke relatie met het onderwerp 'Verkeer' en uitgangspunten die verwoord zijn in het gemeentelijk verkeers- en vervoerplan (GVVP).

Beleid Openbare verlichting Renkums Licht Doorgelicht (2006-2015)

Openbare verlichting levert een positieve bijdrage aan sociale- en verkeersveiligheid voor gebruikers van de openbare ruimte. De lichtopbrengst neemt af, als de verlichting verouderd,. We vervangen de verlichting daarom op basis van leeftijd.

We zorgen voor goede verlichting binnen de bebouwde kom, maar hebben ook aandacht voor de duisternis buiten de bebouwde kom. We brengen alleen verlichting aan op plekken waar het nodig is. Centraal thema in het beleid is duurzaamheid. We letten op het energieverbruik. Dit heeft onder andere als doel om het energieverbruik met tenminste 5% onder het niveau van 1990 te brengen. Maar ook het gebruik van duurzame energie, het gebruik van duurzame materialen, recycling en hergebruik van materialen zijn onderdelen van duurzaamheid.

Gladheidsbestrijding

Het college stelt jaarlijks het gladheidsbestrijdingsplan vast. Dit plan bestaat uit het draaiboek tijdens gladheid. Ook staat aangegeven op welke routes we de gladheid bestrijden. Het accent ligt hierbij op fietspaden en belangrijke straten. Uitgangspunt is dat iedere inwoner binnen 400 meter een gestrooide weg kan bereiken.

We maken een afweging tussen service, kosten en de impact op het milieu. Alle routes moeten binnen een bepaalde acceptabele tijd worden behandeld. Tijdens hevige sneeuwval is het echter niet mogelijk om alle wegen binnen de gestelde tijd schoon te vegen.

Het grootste deel van de werkzaamheden is ondergebracht bij ACV. De gemeente zet eigen serviceteams in om bijvoorbeeld de gladheid op bushaltes, bussluisjes en winkelgebieden te bestrijden.

Speelruimteplan, beleidsdeel (2010)

Het speelruimteplan is al wat ouder. We gaan uit van voldoende en veilige speel-, beweeg-, ontdek- en ontmoetingsruimtes. We stimuleren zowel het formeel als het informeel spelen. Het formeel spelen is op een daarvoor ingerichte speelplek. Het informeel spelen kan plaatsvinden in de gehele openbare ruimte. We moeten daar bij de inrichting van de openbare ruimte rekening mee houden. In een aantal situaties is ook het beheer van belang.

De actualisatie van het speelbeleid moet onderdeel worden van het IBOR-plan.

Analyse

Voor een aantal thema's is gekeken in hoeverre ze reeds in de bestaande beleidsstukken opgenomen zijn. Hieruit zijn de uitgangspunten voor IBOR gedestilleerd. Deze analyse is in tabelvorm weergegeven in bijlage 1.

2 Integrale visie openbare ruimte

Op basis van de strategische uitspraken in de reeds vastgestelde nota's, formuleren we een aantal uitgangspunten voor de openbare ruimte. Deze uitgangspunten zijn voor alle beheeraspecten van toepassing. Dit vormt de basis van de integrale visie openbare ruimte.

Een aantal uitgangspunten is in alle reeds vastgestelde plannen aanwezig. Er zijn echter ook nieuwere uitgangspunten, die in de oudere plannen niet zijn benoemd. Deze recente inzichten passen we inmiddels wel toe in de huidige praktijk. Ze zijn ook benoemd in het coalitieakkoord 2014-2018.

2.1 Algemene uitgangspunten

Kwaliteit van de fysieke leefomgeving

De fysieke leefomgeving van de gemeente Renkum, met haar kenmerkende (cultuur) landschap, is een belangrijke kwaliteitsdrager die de gemeente maakt tot wat ze nu is. Bezoekers die Renkum voor het eerst aandoen, valt meteen de hoeveelheid groen en ruimte op.

In de openbare ruimte moet een plek worden gegeven aan uitgangspunten vanuit het groen- en landschapsbeleid. Het is veelal beleid met een duidelijke ruimtelijke component, zoals het verhogen van de natuurwaarden en het versterken van het landschapsontwerp van de landgoederen. Ook niet ruimtelijke aspecten bepalen de kwaliteit van het landschap en daarmee de kwaliteit van de openbare ruimte. De uitzonderlijke kwaliteiten van het natuurlijke en cultuurhistorische landschap moeten ook in de openbare ruimte zichtbaar en beleefbaar zijn.

Schoon, heel, veilig, functioneel

De openbare ruimte moet schoon zijn. Vervuilende elementen zoals zwerfafval, hondenpoep en graffiti proberen we te voorkomen of snel en adequaat te verwijderen.

De elementen in de openbare ruimte moeten heel zijn. We repareren kapotte elementen, zoals speeltoestellen, verlichting en bankjes, zo snel mogelijk. Uiteraard streven we hiernaar voorzover de beschikbare kaders dat toelaten.

De gemeente is aansprakelijk voor de openbare ruimte. Het spreekt dus vanzelf dat de openbare ruimte veilig moet zijn. Weggebruikers bijvoorbeeld moeten zich veilig kunnen verplaatsen. Ze moeten geen schade ondervinden aan henzelf of hun voertuig door het gebruik van de openbare

ruimte. Ook bijvoorbeeld bomen moeten we zodanig goed onderhouden, dat de kans op afgevallen takken minimaal is. Een veilige openbare ruimte gaat ook over sociale veiligheid.

De openbare ruimte richten we zodanig in, dat het gebruikt kan worden waarvoor het bedoeld is. De openbare ruimte moet functioneel zijn. Ook het beheer is op het functioneel gebruik gericht. Met functioneel bedoelen we ook de toegankelijkheid voor iedereen. De openbare ruimte moet ook door mindervaliden, ouderen of anderszins beperkten gebruikt kunnen worden.

Basisinrichting en gebiedsgerichte beeldkwaliteit

We stellen basiseisen aan inrichting en beheer van de openbare ruimte voor een goede leefomgeving. Deze basis is bedoeld om kapitaalvernietiging tegen te gaan. Daarnaast vinden we het belangrijk dat het onderhoud van de zichtbare elementen in de openbare ruimte bijdragen aan de beleving hiervan. Daarvoor leggen we een beeldkwaliteit vast.

De beeldkwaliteit hoeft niet voor de hele gemeente gelijk te zijn. Afhankelijk van de functie kan gebiedsgericht een ander niveau gekozen worden. Zo willen we bijvoorbeeld voor begraafplaatsen een hogere beeldkwaliteit.

Voor verschillende onderdelen, kunnen we verschillende beeldkwaliteitsniveaus hanteren. We willen echter binnen één (functie)gebied maximaal één klasse verschil. Als we voor bijvoorbeeld de paden beeldkwaliteitsniveau A kiezen, kunnen we voor de hagen B kiezen, maar niet lager.

Een voorbeeld kan illustreren waarom we dat doen. Het kan voorkomen dat de weg en het trottoir er puik bij liggen, maar het naastgelegen grasveld ziet er niet uit en de prullenbak is overvol. De totaal indruk van de gebruikers is dan matig. Dat is jammer van de investering in de weg en het trottoir.

Op dit moment hanteren we een hoger beeldkwaliteitsniveau op begraafplaatsen, parken en bijzondere punten. In centrumgebieden, woongebieden, hoofdroutes, sportparken, werkgebieden en het buitengebied hanteren we een basisniveau.

De basisvereisten en de beeldkwaliteitsklassen voor een bepaald gebied moeten we actualiseren. De actualisatie nemen we op in het IBOR-plan.

Niet alleen duurzaam, maar ook circulair en klimaatbestendig

De gemeente geeft duurzaamheid in de openbare ruimte zoveel mogelijk vorm en inhoud. We kijken daarvoor naar de volgende aspecten: duurzame energie, levensduur en milieu-impact van

materialen, water in de openbare ruimte en doelmatige inzet van middelen.

Bij het gebruik van materialen bijvoorbeeld houden we rekening met het milieu en de levensduur. Hierbij kijken we naar de herkomst van de materialen en de milieu-impact in de toekomst. Dit is de LCA (Life Cycle Analysis).

In de inrichtingsfase moet al nagedacht worden over de

duurzaamheidsaspecten van het beheer in de toekomst. Oplossingen zijn niet slechts voor nú, maar ook voor de toekomst.

Ook wil de gemeente inzetten op een zekere robuustheid jegens de klimaatverandering die ons te wachten staat. Hierbij is ook weer onderscheid te maken tussen de inrichting en het onderhoud.

De gemeente wil bijdragen aan een meer circulaire economie, waarin materialen zoveel mogelijk worden hergebruikt. We zien ontwikkelingen op ons afkomen die wellicht kansen bieden om meer inhoud te geven aan een circulaire economie. Dit vraagt om innovatieve oplossingen, waar we naast de kansen ook de risico's in beeld willen houden. De gemeente staat open voor pilots als deze bijdragen aan het verder brengen van een innovatieve oplossing.

Kosteneffectief

Bij de keuze van een bepaald materiaal of object spelen de kosten ervan uiteraard een rol. Hierbij wegen we de kosten over de totale levensduur mee. Deze kosten zijn inclusief het dagelijks beheer en onderhoud.

Bewoners en gebruikers doen mee!

De gemeente Renkum wil participatie stimuleren en meer ruimte geven aan particuliere initiatieven. Daarentegen willen wij op locaties van gemeentelijk belang regie houden op de verdere ontwikkeling. Dit stelt randvoorwaarden aan de participatie.

We zetten in op het maken van afspraken per locatie. Er zijn twee situaties te onderscheiden:

- 1) inwoners hebben een idee/plan/wensen ten aanzien van de inrichting en/of het beheer van de openbare ruimte. De gemeente heeft op die plek geen concrete plannen.
- 2) de gemeente (of een derde) neemt initiatief tot herinrichting.

Voor de eerste situatie wil de gemeente ingaan op alle zaken die worden geïnitieerd. De basishouding is 'kom maar op'. Inwoners hebben een right to challenge. De wijze waarop de gemeente omgaat met het initiatief is afhankelijk van de impact van het voorstel en het draagvlak. In de tweede situatie staat inwonersparticipatie buiten kijf. De vorm waarin inwoners worden betrokken verschilt echter van project tot project.

We hebben nog niet uitgewerkt wat de gemeente verwacht van inwoners en wat inwoners mogen verwachten van de gemeente. Dit is een principiële discussie die zeker een plek moet krijgen in het vervolg (zie hoofdstuk 3 van deel B). Het resultaat kan namelijk ook invloed hebben op de overige uitgangspunten. Op dit moment hanteren we het beleid dat de gemeente zorgt voor een basisinrichting. Als inwoners méér willen dan kan dat vaak mits ze zélf voor deze plus zorgen. Een voorbeeld is de aanleg van een rozenperkje in plaats van onderhoudsarme heesters.

Goed zorgen voor de openbare ruimte (assetmanagement)

Een term die steeds meer van zich doet gelden is assetmanagement. Dit betekent dat je moet zorgen voor de spullen die je hebt, waarbij je naar de hele levenscyclus kijkt. Dus niet alleen kijken naar het onderhoud nú, maar ook naar het geheel van aanschaf/aanleg, onderhoud, reparaties en te zijner tijd vervanging. Dit wordt aangeduid met het begrip 'Total Costs of Ownership' (TCO).

In het IBOR-plan werken we uit, hoe we een beweging gaan maken van zuiver technisch beheer, eventueel via risicogestuurd assetmanagement naar meer maatschappelijk verantwoord beheer. In bijlage 2 worden deze begrippen verder uitgelegd.

2.2 Uitgangspunten voor (her)inrichting

(Her)inrichting van de openbare ruimte vindt meestal plaats op locaties waar mensen leven en wonen. In bouwprojecten kan openbare ruimte worden aangelegd, terwijl er nog geen mensen leven en wonen. Dit heeft consequenties voor de wijze waarop communicatie en eventueel inwonerparticipatie wordt aangepakt. Bij (her)inrichting van de openbare ruimte hanteren we extra uitgangspunten als aanvulling op de punten die in 2.1 van deel B zijn genoemd.

Daarbij is het soms de vraag of de onderwerpen nog strategisch van aard zijn of zich al meer op het terrein van tactisch beleid begeven. Toch nemen we ze in deze notitie op, vanwege het grote belang van deze onderwerpen.

Programma van Eisen Openbare Ruimte

Een projectontwikkelaar richt de openbare ruimte in een bouwproject zodanig in dat die beheerbaar is. Daarbij zijn de uitgangspunten uit paragraaf 2.1 van deel B van toepassing.

De ontwerpnormen, dimensionering van deelaspecten van de openbare ruimte, materiaalgebruik, kleurgebruik en dergelijke hebben we vastgelegd in het Programma van Eisen voor de Openbare Ruimte. Het Programma van Eisen nemen we als onderdeel op in de samenwerkingsovereenkomst met projectontwikkelaars.

Ook in de opdrachtverlening en uitwerking door aannemers in verband met groot onderhoud, renovatie en vervanging verwijzen wij naar het Programma van Eisen.

Beheergericht ontwerpen

Niet alles is of wordt vastgelegd in het Programma van Eisen Openbare Ruimte. Ook bij zaken die daarin niet geregeld zijn, houden we rekening met de wijze waarop het beheert moet worden. Een maatregel die in de inrichtingsfase aantrekkelijk lijkt, kan voor onaanvaardbaar hoge beheerkosten zorgen. Ook kan het om beheermaterieel vragen dat noch bij de gemeente zelf, noch bij de gebruikelijke uitvoerders beschikbaar is.

Gebruik 'standaardmateriaal'

Het Programma van Eisen Openbare Ruimte geeft voor aspecten van de openbare ruimte aan wat de standaard is die toegepast moet worden bij (her)inrichting van de openbare ruimte. Soms is het wenselijk om hier van af te wijken. Voorbeeld is, als de keuze voor materiaal ook sterk gestuurd worden door burgerparticipatie. Er kan ook van af worden geweken, als de gemeente de inrichting van de openbare ruimte niet zelf beheert.

Als de gemeente wél zelf gaat beheren, wijken we in uitzonderingssituatie en in overleg af van het standaardmateriaal, mits er afspraken te maken zijn over onderhoud en vervanging. De gemeente

heeft geen budget voor de meerkosten van onderhoud en vervanging. Uiteraard wordt elke uitzonderingssituatie beoordeeld op veiligheid.

Werk-met-werk maken

Het uitgangspunt voor (her)inrichting is om werk-met-werk te maken. Daarvoor zijn verschillende redenen aan te geven:

- Kosten
Als in het ene jaar de weg open moet om het riool te vervangen en in de periode kort daarna een wegreconstructie plaatsvindt, is dat duurder dan wanneer beide werkzaamheden gecombineerd worden.
- Gebiedsgericht beperken overlast
Door zaken te combineren, kan de totale overlastperiode korter zijn.
- Aantasten openbare ruimte ivm werkzaamheden beperken
Bij sommige werkzaamheden moeten er omleidingsroutes ingesteld worden. Meestal zijn omleidingsroutes niet ontworpen voor een hogere verkeersdruk en kan er schade ontstaan. Ook kan door werkzaamheden schade ontstaan aan objecten die niet aangepakt hoeven worden. Schades worden zoveel mogelijk beperkt door werkzaamheden te combineren.

Ontwerpconflicten

Het intensieve gebruik van de ruimte betekent dat er meerdere functies in moeten passen. Dit kan leiden tot een ontwerpconflict. We moeten dan concessies doen op uitgangspunten, waardoor doelstellingen niet altijd volledig behaald kunnen worden.

Ook wensen van inwoners kunnen niet altijd gehonoreerd worden. Per (her)inrichtingsproject maken we hier maatwerkkeuzes in. Een verdere uitwerking van dit item moet plaatsvinden in een nota over inwonerparticipatie (zie aanbevelingen Hoofdstuk 3).

2.3 Financiën

De financiering is nu vooral sectoraal geregeld. Ook de financiering wille we integraler oppakken. We willen naar een integrale methodiek waarin assetmanagement voor álle onderdelen van de openbare ruimte een plek krijgt. De methodiek die we hanteren voor de rioleringszorg kan daarvoor als voorbeeld dienen. Voor de rioleringszorg maken we een kostendekkingsplan dat zo lang loopt als de langste afschrijvingstermijn van de bezittingen.

3 Aanbevelingen

Deze strategische integrale visie openbare ruimte is een eerste aanzet voor het verder ontwikkelen van IBOR. IBOR als wijze van denken, handelen en betalen. We willen een aantal tips mee geven die belangrijk zijn bij het verder ontwikkelen van IBOR.

Uitwerking van deze tips kunnen worden meegenomen in het IBOR-plan.

Deze tips worden hier kort aangestipt:

- Betrek inwoners bij de uitwerking van het tactisch IBOR-plan.
- Betrek de gemeenteraad bij de uitwerking van het tactisch IBOR-plan.
- Zoek aansluiting bij de gedefinieerde beeldkwaliteitsniveaus die landelijk gebruikelijk zijn. Deze lopen van van D=onvoldoende naar A+ = zeer schoon, netjes, heel. Laat hierbij de inhoud van de Renkumse niveaus los. De Renkumse terminologie sober, basis en plus kan gekoppeld worden aan deze niveaus, zodat het beter communiceerbaar is.
- Werk assetmanagement voor de gehele openbare ruimte samen met team financiën uit. Onderzoek welke financieringsmethodiek gebruikt kan worden binnen de wettelijke kaders van BBV (in verband met herleidbaarheid rioolheffing)
- Stem af met implementatietraject Omgevingswet.
- Werk het thema burgerparticipatie verder uit.
- Update het Programma van Eisen Openbare Ruimte. De uitgangspunten uit deze visie moeten daarin worden meegenomen.

BIJLAGE 2

Typologie van beheer

Technisch beheer (ook wel functioneel beheer)

De gemeente is gewend om zich zo goed mogelijk te richten op de ideale technische omstandigheden voor het beheer van de afzonderlijke onderdelen. Het beheer moet *technisch excellent* zijn.

Risicogestuurd assetmanagement

Naast het streven naar technische excellentie, is het goed dat we ons afvragen waarom we op een bepaalde plek een topprestatie verlangen. Wellicht kan het op die locatie best een beetje minder. We kunnen het onderhoud laten afhangen van de risico's die we lopen als het door gebrek aan onderhoud mis gaat. Bij deze insteek van beheer worden inwoners en de markt meer betrokken.

Maatschappelijk verantwoord beheer

Ook risicogestuurd beheer voldoet niet altijd. Beheerders willen beter oog hebben voor de gebruikers van de openbare ruimte. We betrekken ze nog meer en beter bij het beheer en onderhoud. Bij maatschappelijk verantwoord beheer worden gezamenlijk keuzes belangrijk gevonden wordt in de openbare ruimte. De menselijke maat is hierbij een belangrijk begrip.

We kijken steeds beter of functie, gebruik en inrichting wel met elkaar in overeenstemming zijn. Bij voorbeeld als een doorgaande weg zijn functie verliest. Dit wordt een woonstraat, die alleen door omwonenden gebruikt wordt. Deze weg hoeft niet meer onderhouden te worden als wijkontsluitingsweg.

Beheer dat met deze bril bekeken wordt, wordt ook wel *adaptief beheer* genoemd.